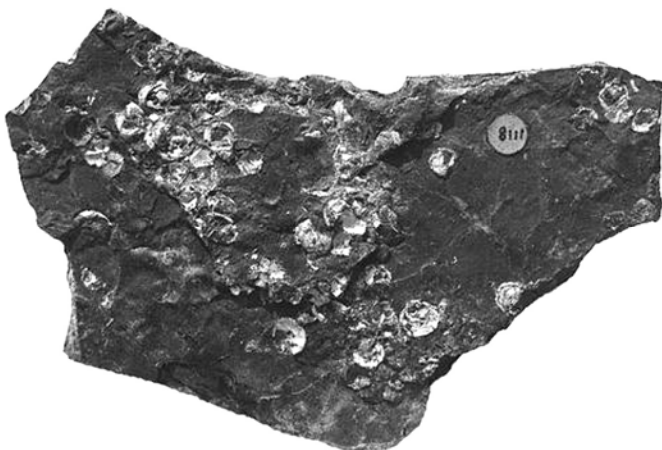

Link til Anholt-Skifer og Katholmblokke

Af Henrik S. Jensen

Ved de østjyske kyster, samt på Djursland og ved Grenå kan man finde de såkaldte Anholtblokke og Katholmblokke. De er også kendt fra grusgrave på Fyn fx Tarup-Davinde grusgravene.

Med denne artikel vil jeg bla. henvise til steder på nettet, hvor man kan finde billeder og oplysninger om disse to fossilførende blokke, som ikke kendes faststående noget sted i Danmark.

“Anholtskifer” med skaller af muslingen *Cyrena* (hvide). Skiferstykket er 22 cm langt, skallerne er omkring 1 cm i diameter. Samlet på Æbelø af Holger Garnak, Odense.

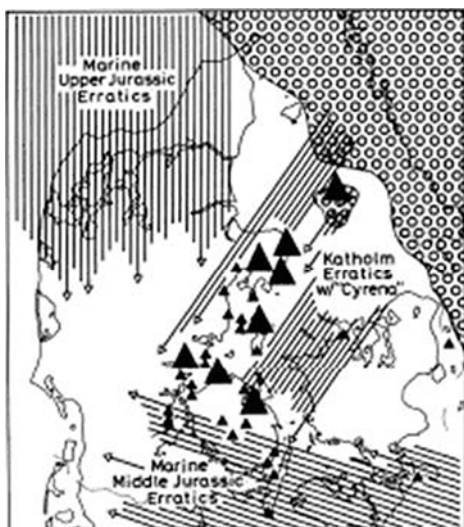

Anholt-blok (Leret, skifret, sort) 10x13x4 cm, med *Cyrena* (Ferskvandsmusling). Fundet ved Århus.

I en spændende artikel i Geologisk Nyt (De 949 skuresten i Lindødokkerne (PDF) af Geolog Per Smed) redegøres bla. for Anholtblokke og Katholmblokkes oprindelse og flytning af Istidens gletschere, og der er gode henvisninger til litteratur.

LINK: http://www.geologisknyt.dk/fileadmin/user_upload/GeologiskNyt/Artikler/1997/3/De_949_skuresten_i_Lindodokkerne.pdf eller søg på Google: ”de 949 skuresten i Lindødokkerne”.

Uddrag af beskrivelse i artiklen: .. en mørk skifer, som i pulveriseret form har givet det sorte lag sin farve. Denne skifer indeholdte cm-store, nærmest kredsrunde, hvide skaller af muslingen *Cyrena*. Desuden fandtes muslingekrebsen *Cypridea*. De to typer fossiler viser, at skiferen tilhører Wealden-formationen. Der eksisterer også sandsten med *Cyrena*. Både skiferen og sandstenene kan bruges som ledeblokke, fordi deres hjemsted er et begrænset areal på bunden af Kattegat øst for Anholt. Stenene går i daglig tale under navnet “Anholt-blokke”, (efter hjemstedet) eller “Katholmblokke” (efter Katholm ved Grenaa, hvor de er særligt almindelige som sten på stranden).

J.C. Baartman og Ole Bruun Christensen bragte i en afhandling fra 1975 et kort over Anholtblokkenes hjemsted og en oversigt over punkter, hvor de særlig hyppigt findes, transporteret dertil af isen.

Kort fra Baartman & Christensen 1975. ”*Cyrena*”-løsblokke afmærket med sorte trekanter. Gletscherisens retning markeret med pilekravering. (DGU II. Række, Nr. 102, Side 39-41).

Også Michael Houmark-Nielsen omtaler Katholm-Blokke. Hans udgangspunkt er mest at belyse Istidens gletschere og de afsætninger (tills) de forårsagede. (M. Houmark-Nielsen, 2010: Istidslandskabet omkring Nationalpark Mols Bjerge).

LINK: <http://2dgvf.dk/xpdf/gt2010-1-25.pdf> eller Google-søgning: "DGF 2010 Istidslandskaber Mols Bjerger".

Udrag af teksten i denne artikel: "Katholmblokke", der er særligt rigt repræsenteret omkring Katholm på det centrale Østdjursland. Disse fossilholdige marine muddersten fra Jura udgør den præ-kvartære undergrund i det østlige Kattegat (Barthman & Christensen 1975). Den yngste till-formation i det sydlige Djursland er Ebeltoft Till. Den findes i jordoverfladen og kan ses i snit langs kysterne inden for udbredelsen af det Østjyske Isfremstød, som er den ældste af de Ungbaltiske Isstrømme, og hvis udbredelse er markeret af randmorænerne omkring Mols Bjerger. Her udgør baltiske blokke mellem 30% og 75% af samtlige ledeblokke fra tællinger med mere end 25 sten (Milthers 1942).

Fossiler i blokkene

Af spændende fund i denne bloktype kan nævnes: "Danekræ nr. 534 - Resterne af "Blå Fisk", et skæl fundet i en løsblok på Æbelø". Blokken er sandsynligvis af tidlig Kridt alder og stammer fra undergrunden i Kattegat, Skåne eller Bornholmsområdet (en løs Anholt-blok eller 'Wealdenblok')

LINK: <http://www.danicafossils.dk/> - gå til punktet "Danekræ nummer" og indtast nummer 534 i menuen.

Anholtblok. Fundet på kysten nord for Århus. Man ser muslingeskallerne som hvide streger. Denne blok stammer fra undergrunden nord for Anholt, og den er transporteret af isen til kysten ved Århus. Blokkene er skiferagtige og flækker i tynde lag med mange muslinger. Farven er sort.

Samme musling "Cyrena" findes også i Katholmblokke, blokkene er mere sandstensagtige. Muslingeaftryk lyse, stenens farve grå-blå. Har også hvide streger i slidt tilstand, kan endvidere indeholde højtænder (*Hybodus*) samt finnepigge af disse. Nogle kan også indeholde trærester.

Blokken her er en Katholmblok fundet på Skødshoved. Læs mere på www.geolex.dk

LINK: http://www.geolex.dk/readarticle.php?article_id=333

Eller søg på Google "Geolex Katholmblokke"

Katholmblokkene er mere sandstensagtige og kan indeholde muslinger og hjætænder fra *Hybodus* samt rygfinne pigge kendes fra denne type blok samt sandstensagtige Wealden-blokke fra grusgrave på Fyn med rester efter reptiler, benfisk m.m. Farve: Lys grå (rustrød forvitret overflade). I Grusgravene på Fyn er blokke fra Wealden også hyppige. Kæmpe blokke er bjerget fra grusgravene. De findes i Grusgrav Samlingen Fyn, Tarup-Davinde.

LINK: <http://www.grusgravssamlingen.dk/> eller søg på Google "Grusgravssamlingen"

Der kan man finde link til forskellige blokke og flotte billeder samt **beskrivelser af indhold, fx:** Sandsten, lysegrå med kraftig rustrød forvitret overflade – med tænder af benfisk, hajer og reptiler. En hård – ca. 300 kg sandsten, antagelig Wealden, uden spor af mollusker, men med et ca. 10 til 15 cm tykt lag forvitret "skorpe" (kun på den ene og bredeste flade). Efter flere timers hårdt arbejde fik jeg "reddet" ca. 40 kg sten fordelt på ca. 30 større og mindre fragmenter af blokken. Blokken indeholder hundredvis af store fiskeskæl, tænder af benfisk, hajer og enkelte tænder fra reptiler. Nok langt over 100 tænder og fra mange forskellige arter! I hvert fald mange små knusetænder, antagelig fra fisken *Lepidotes*, flere typiske tænder fra hypodonte hajer og i hvert fald to 1 cm lange tænder fra en Plesiosaur. Både Frank Rudolph og Niels Bonde siger, at tænderne er fra et reptil og mest sandsynligt fra en Plesiosaur.

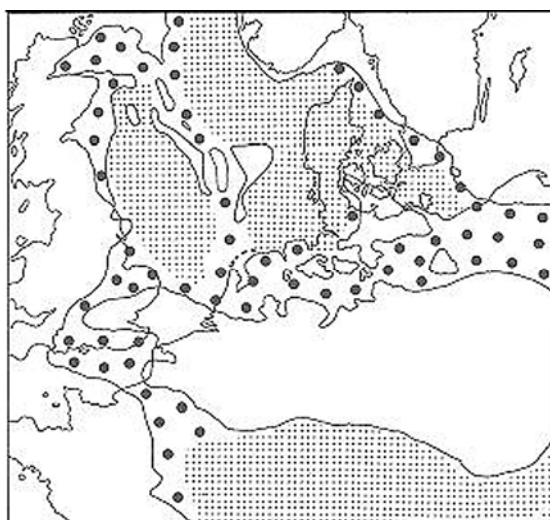
Sen Jura og Tidlig Kridt - de såkaldte Wealdenblokke, også kaldt Katholm- eller Anholtblokke. De udmærker sig ved deres indhold af hovedsagelig muslingerester. Almindeligt er også fiskerester i form af fiskeskæl og hjætænder. Der er også fundet en næsten intakt 7 cm stor rygfinnepig fra en hypodont haj. I bloksamlingen findes desuden mindst 3 tænder fra de såkaldte svaneøgler (plesiosaureer).

"Katholmblokkene" kan være transporteret hertil med Nordøstisen fra Saale-Istiden (næstsidste nedisning). De allerstørste blokke kan dog være fra den øverste, dækkende moræne fra Weischel-Istiden (seneste nedisning).

Naturforholdene, da Anholt-, Katholm- og Wealdenblokkene blev dannet.

Jura perioden er kendt for sine mange velbevarede fossiler, og i Tarup-Davinde Grusgrave gør vi mange fund af fossilførende blokke fra Sen Jura og Tidlig Kridt - de såkaldte Wealdenblokke. Langs bredderne af de daværende landområder fandtes subtropisk til tropisk varme, sumpede kystegne præget af sumpskove, flodsletter og mudrede flader mellem flodarmene, sikkert med galleriskov langs bredderne, større og mindre deltaer, ferske og brakke søer og laguner, barriereøer og uden for disse – lavvandede vadehavsområder. Denne type miljø benævnes ofte "Wealden-miljø" efter "The Weald" i grevskabet Kent i Sydøst-England.

I slutningen af Jura og begyndelsen af Tidlig Kridt dækkede havet kun ret begrænsede dele af Nord- og Vesteuropa. Således var det meste af Skandinavien, De Britiske Øer og Mellemeuropa land, og langt op i Tidlig Kridt udgjorde den såkaldte London-Brabant-ryg en solid landforbindelse mellem England og den "Mellemeuropæiske Ø". I Nord- og Mitteleuropa fandtes der derfor to adskilte havområder: Et nordligt i Nordsø-bassinet og et sydligt i områderne syd for den "Mellemeuropæiske Ø". Denne tilstand opretholdtes til over midten af Tidlig kridt.

- A Landområder
- B Havområder med relativt dybt vand
- C Flodsletter og sumpet, lavtliggende kystland eller deltaer, laguner, barriereøer og tidevandsområder ("Wealden-miljø")

Forenklet palæogeografisk kort over NV Europa omkring midten af Tidlig Kridt, Hauterivien-Barremien.

Det var lidt af de link, der fortæller om Anholtblokke og Katholmblokke samt hvad man kan finde omkring Århus, Djursland, Grenå. Hvis man flækker disse blokke er der mulighed for at finde en række spændende og flotte fossiler. Herunder vises eksempler på sådanne fossiler fundet fra Ajstrup Strand i syd via Århus til Skødshoved i nord. Så sent som i marts måned her i 2014 er der fundet ret mange stormp skyllede Anholtblokke på strandene nord for Århus.

Anholtblok med flere knuste muslingeskaller. (Hullet er lavet af nutidige boremuslinger.) Århus 2014.

Eksempel på Anholt-skifer med musling, Cyrena. Århus 2014.

*Hybodus tand (bredde 7 mm).
Katholmblok, Århus*